

بررسی مشارکت مردمی در طراحی پارک های جنگلی نمونه موردی: پارک جنگلی عباس میرزای تبریز

سهیلا حمیدزاده خیاوی^۱، الهام سبحانی^{۲*}

۱- عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شبستر، دکتری شهرسازی، مدیر پروژه مهندسی مشاور فراآب

Hamidzadeh.so@gmail.com

۲- مدرس دانشگاه آزاد اسلامی واحد ایلخچی، کارشناس ارشد شهرسازی مهندسی مشاور فراآب

E.sobhani@srbiau.ac.ir

چکیده

هدف از این مطالعه بررسی مشارکت مردمی در طراحی پارک جنگلی عباس میرزای شهر تبریز به مساحت تقریبی دو هزار هکتار می باشد. این بررسی از نوع توصیفی می باشد و جامعه آماری آن شهروندان تبریزی استفاده کننده از پارکهای بزرگ شهر (صائب تبریزی، ایل گلی، میرداماد و عباس میرزا) را شامل می شد که با استفاده از نمونه گیری تصادفی ۳۸۴ نفر نمونه انتخاب شد. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه می باشد. نتایج نشان داد شهروندان ایده های نو و جدید در رابطه با عملکردها و موضوعات طراحی پارک جنگلی دارند و ۸۲/۹ درصد با طراحی پارک ویژه زمستان موافق و آن را مکانی مناسب جهت گذران اوقات فراغت خود و خانواده بخصوص در فصل زمستان می دانند. در این مطالعه دیدگاه پاسخ گویان در رابطه با امکانات ورزشی ویژه بانوان و تامین نیازهای آن در استفاده از پارکها مورد بررسی قرار گرفته است. از کل پاسخ گویان این مطالعه، ۷۹/۳ درصد بر این باور هستند که طراحی این پارک باید براساس موضوعات و مفاهیم خاص اجتماعی و همچنین لحاظ نمودن الگوهای جدید گردشگری، تفریح و تفرج باشد تا ضمن ایجاد جذابیت های سرگرم کننده برای اقشار و گروه های سنی مختلف توجه آنان را به موضوع یا یک مفهوم خاص نیز جلب نماید. همچنین از جمله نتایج، تمایل مردم به طراحی پارکهای موضوع محور و مفهومی در این محدوده می باشد.

واژه های کلیدی: مشارکت مردمی - طراحی - پارک جنگلی - تبریز

۱- مقدمه

از زمانی که علم و شاخه های مختلف آن رشد نمود و سازمان یافت، مهمترین مسئله هر رشته علمی یافتن روش های مناسب کسب شناخت بود تا حدی که پیشرفت هر علم به میزان پیشرفت روش هایش وابسته بوده و هست. تعریف عملی نسبت به هر مسئله و هر محیط خاص با شرایط مختص خود، روش ها و تکنیک های خاص مناسب آن مسئله و شرایط آن را لازم دارد. به این علت نسبت به شرایط مختلف روش ها و تکنیک های متفاوت در علوم اجتماعی ابداع شده است. رفتار انسانها چه به صورت جمعی و چه به صورت فردی براساس تئوری لوین، تابع خصوصیات فردی و شرایط محیطی است که فرد در آن تعامل دارد. در نتیجه، رفتار انسانها در شرایط گوناگون وابسته به عوامل بسیار متعددی است که شناختن و بررسی تجربی همه آنها عملاً غیرممکن است. این امر، تنها با کاربرد روش ها و تکنیک های خاص متناسب با وضعیت جامعه مورد مطالعه میسر می شود.

به منظور حفظ محیط زیست طبیعی و برآوردن نیازهای زیست محیطی مردم، برنامه ریزی محیطی اساس کلیه تصمیمات مربوط به توسعه زمین قرار می گیرد. برنامه ریزی خاصی که برای پاسخ گویی به این نیاز بوجود آمده، برنامه ریزی زمین^۱ اطلاق می گردد. هدف برنامه ریزی زمین ساختن مکان هایی است که با مقاصد انسان سازگار باشند. در این خصوص دو چیز باید دانسته شود: طبیعت زمین از یکسو و چگونگی رفتار استفاده کنندگان از زمین و ارزش گذاری آنان از سوی دیگر.

^۱ - Site planning

شناسایی نیازهای محیطی در برنامه‌ریزی زمین نقش محوری دارد. در صورتی که برنامه‌ریز زمین نیازهای انسانی را مورد توجه قرار ندهد، این خطر که محیط‌های حاصل، مردم را دچار از خود بیگانگی نماید، وجود دارد.

در این رابطه مشارکت عمومی امری حیاتی برای برنامه‌ریزی موفق زمین محسوب می‌گردد. نهضت مشارکت عمومی دهه‌های ۱۹۷۰ و ۱۹۸۰ عموماً به سوی تلاش برای یافتن آنچه مردم می‌خواستند هدایت شده بود. فرایند مشارکت عمومی در سطح برنامه‌ریزی زمین به موثرترین شکل خود می‌رسد. در این سطح است که از گروه قابل تعریفی از مردم می‌توان انتظار داشت که با نظریات مشخص نسبت به فضاهای تعریف شده و فضاهای مورد علاقه خود یا مردمی مانند خود عکس‌العمل نشان دهند.

مشارکت شهروندان در امور مربوط به شهر و شهرسازی ابتدا در اواخر دهه ۱۹۵۰ در آمریکا شکل گرفت [۱]. مفهومی که اینجا از مشارکت مدنظر است، مشارکت مردم در طراحی پارک‌های جنگلی است با دخیل کردن نظرات مردم در امر برنامه‌ریزی و طراحی فضای سبز شهری، نیازها و خواسته‌ها و در نتیجه ارزشهای جامعه به دست اندر کاران منتقل می‌شود و طراحان با توجه به نظرات آنها اولویت‌های استفاده از فضای پارک را تعیین خواهند کرد.

تیریت وی و همکاران در سال ۱۹۹۹ در آمریکا با نظر سنجی داوطلبان مشارکت در پروژه‌های جنگلداری شهری را انتخاب کردند [۲] یا اوکیو و همکاران در ۲۰۰۵ نگرش افراد را نسبت به جنگلداری شهری توسط پرسشنامه انجام دادند [۳]. انجمن جنگلداری شهری در تنسی آمریکا ۲۰۰۲ با سوالات باز موضوعات مهم پارک‌های جنگلی را شناسایی کردند [۴]. FAO در سال ۲۰۰۳ راهکارهای افزایش مشارکت مردم در جنگلداری را شناسایی کردند [۵]. آلبرت در سال ۲۰۰۷، برنس در سال ۲۰۰۶، کانوس در ۱۹۹۸ و وینستون و نینگ در سال ۲۰۰۳ راهکارهای بهبود مشارکت در جنگلداری شهری را انجام دادند. [۶] مجید مخدوم و همکاران در یک بررسی تمایل شهروندان به مشارکت در حفاظت و توسعه پارک‌های جنگلی تهران را به اجرا درآوردند [۷]. مطالعه حاضر، در راستای رویکرد جدید برنامه‌ریزی پایدار زمین به منظور بررسی گرایش‌های اجتماعی اقشار مختلف شهر تبریز جهت تعیین مطلوبیت‌های استفاده از پارک جنگلی عباس میرزا تهیه و در زمینه بررسی نیازها و خواسته‌های مردم یک شهر در رابطه با پارک‌های جنگلی جدید و نو می‌باشد [۸].

۳- مواد و روشها

جهت بررسی دیدگاه‌های اقشار مختلف شهر تبریز در تعیین مطلوبیت‌های استفاده از پارک جنگلی عباس میرزا، از روش پیمایش توصیفی استفاده شده است و از انواع روش‌های پیمایش توصیفی به مطالعه موردی تاکید دارد. مطالعه موردی، روشی برای بررسی نظامند ویژگی‌ها یا رفتارهای فرد یا یک واحد خاص به منظور جمع‌آوری داده‌ها برای توصیف یا تبیین وضعیت آن فرد یا واحد است. از تکنیک‌های پرسشنامه، مصاحبه و مشاهده به فراخور نیاز مطالعات استفاده می‌گردد. همچنین در این مطالعه، از اسناد و منابع بیرونی جهت مفهوم سازی و تاکید بر ادبیات موجود بعنوان بخشی از مطالعه اسنادی، در تهیه و تنظیم گزارش استفاده گردیده است.

۳-۱- معرفی کلی روش‌ها و تکنیک‌های جمع‌آوری داده‌ها

در این مطالعه بطور همزمان از تکنیک مصاحبه نیمه‌ساخت‌داریافته و پرسشنامه استفاده شده است. تکنیک مصاحبه معمولاً در محیطی صمیمی و در حالتی انعطاف‌پذیر انجام می‌گیرد و همین امر موجب می‌شود محقق اطلاعات دقیق و پاسخ‌های آزادی را جمع‌آوری نماید که در شیوه‌های دیگر کمتر امکان آن وجود دارد. پرسشنامه یکی دیگر از تکنیک‌های مورد استفاده در این مطالعه می‌باشد. پرسشنامه این مطالعه در دو بخش تنظیم شده است بخشی شامل ویژگی‌های فردی و بخشی دیگر نیز اخذ دیدگاه‌های شهروندان تبریزی جهت تکمیل طراحی پارک عباس میرزا می‌باشد.

۳-۲- جامعه آماری

جامعه آماری این مطالعه، شامل کلیه مراجعه‌کنندگان از تمام اقشار اجتماعی و گروه‌های سنی به پارکها و فضای سبز محدوده برنامه‌ریزی و طراحی پارک جنگلی عباس میرزا از جمله پارک ائل‌گلی، پارک جنگلی صائب تبریزی، بوستان بهاران میرداماد، و پارک جنگلی عباس میرزا طی بازه زمانی فصل تابستان سال ۱۳۹۲ می‌باشد. از آنجایی که جامعه آماری مدنظر این مطالعه شامل کلیه شهروندان کلانشهر تبریز با سلاقی، نظرات و دیدگاه‌های مختلف در خصوص چگونگی طراحی پارک جنگلی عباس میرزا مواجه است لذا نمونه مورد بررسی، یک نمونه بزرگ در نظر گرفته شده است.

۳-۳- حجم و نمونه آماری و شیوه نمونه‌گیری

یکی از معمول‌ترین روش‌های تعیین حجم نمونه موسوم به روش کوکران^۲ می‌باشد. نمونه‌گیری به معنای برداشتن نسبتی از جامعه یا کل بعنوان معرف یا نماینده است. این نمونه باید کلیه یا اکثر ویژگی‌های جامعه کل را که در این مطالعه جمعیت شهرتبریز است را داشته باشد تا بتوان نتایج حاصل از آن را به کل تعمیم داد. برای تعمیم می‌بایست نمونه‌گیری مطابق با قواعد احتمال یا براساس تصادف صورت گیرد.

$$n = \frac{\frac{t^2 pq}{d^2}}{1 + \frac{1}{N} \left(\frac{t^2 pq}{d^2} - 1 \right)} = \frac{\frac{1.96^2 (0.5)(0.5)}{0.05^2}}{1 + \frac{1}{16,000,000} \left(\frac{1.96^2 (0.5)(0.5)}{0.05^2} - 1 \right)} = \frac{384,16}{1 + \frac{1}{16,000,000} (384,16 - 1)} = \frac{384,16}{1,000,376,999} = 384.019$$

$$= N$$

$$/ = t$$

$$\% = d$$

$$/ = p$$

- - نحوه جمع‌آوری داده

همانطور که پیش‌تر نیز بدان اشاره گردید، باتوجه به ماهیت مطالعه و اهداف آن جامعه آماری کلیه شهروندان شهر تبریز در نظر گرفته شده است. بنابراین، با این تعداد جامعه آماری، حجم نمونه ۳۸۶ نفر تعیین شده است. جهت از کلیه بازدیدکنندگان (البته بدون در نظر گرفتن موقعیت اجتماعی آنان) پارکهای واقع در حومه منطقه ۲ شهرداری کلانشهر تبریز از جمله پارک بزرگ ائل‌گلی، پارک جنگلی صائب تبریزی، بوستان بهاران میرداماد و پارک جنگلی عباس میرزا، به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده، تعداد ۳۸۴ نفر انتخاب و از تمامی اقشار جامعه بویژه گروه‌های شغلی، سنی و جنسی (مرد و زن) مصاحبه و پرسشنامه تکمیل گردیده است.

ابتدا نمونه‌های انتخابی (پاسخ‌گویان) از اهداف طرح و روند پاسخ‌دهی آگاه گردیده، سپس به آن دسته از افرادی که آمادگی همکاری داشتند پرسشنامه‌ای جهت تکمیل ارائه شد لازم به یادآوری است، پاسخ‌گویانی که خواستار ارائه توضیحات بیشتری در زمینه محتوای پرسشنامه بودند در مصاحبه حضوری نیز شرکت کردند. همچنین جهت پاسخ‌گویی به سئوالات بسته و آزادی عمل پاسخ‌گویان، از آنان خواسته شد چنانچه برای سوالاتی بیش از یک گزینه مدنظر داشته باشند اولویت‌های خود را به ترتیب شماره‌گذاری نمایند.

پرسشنامه‌ها در روزهای تعطیل و غیرتعطیل در ساعات مختلف روز و در نقاط مختلف پارک‌های یاد شده در فوق، بین نمونه‌های داوطلب توزیع و تکمیل گردیدند. در این پرسشنامه جهت سنجش نظر و دیدگاه شهروندان تبریزی پیرامون اهداف مطالعه موضوعاتی چون، ترجیحات و اهداف عمده گروه‌های سنی و جنسی در استفاده از پارک‌ها و فضای سبز، امکانات رفاهی،

ورزشی و تفریحی مورد نظر آنان، طراحی پارک‌های موضوع محور [۱۰] و انواع آن، طراحی پارک ویژه زمستان و همچنین طراحی امکانات ورزشی ویژه بانوان طراحی شده است.

- - استخراج و روش‌های تجزیه و تحلیل داده

پرسشنامه طراحی شده این مطالعه، حاوی ۹ سؤال باز و ۲۳ سؤال بسته می‌باشد که این پرسشنامه در چارچوب شرح خدمات ارسالی کارفرما و اهداف طرح تهیه و تنظیم شده است. پیش از استخراج داده‌ها، برای سئوالات بسته کد نامه‌ای تهیه و در آن متغیرها و گزینه‌های مندرج در پرسشنامه و کدهای اختصاصی هر یک با دقت ثبت شده‌اند تا استخراج داده‌ها براساس آن به سهولت انجام شود و در نهایت داده‌های مرتب شده با بهره‌گیری از نرم افزار آماری SPSS برای پردازش، تجزیه و تحلیل آماری آماده شوند. همچنین سئوالات بسته نیز بصورت دستی استخراج و طبقه‌بندی شده‌اند. انجام چنین کاری وظیفه آمار توصیفی است [۹]. برای تجزیه و تحلیل آماری داده‌ها، از آماره‌های توصیفی مورد نیاز براساس سطح و مقیاس سنجش متغیرها استفاده شده است.

۴- نتایج

۴-۱- ویژگی‌های انفرادی افراد مورد مطالعه

برای این مطالعه در مجموع، ۳۸۶ پرسشنامه توزیع گردید که ۵۴/۵ درصد پاسخ‌گویان مرد هستند که از این تعداد ۳۶/۲ درصد مجرد و ۶۳/۸ درصد متأهل می‌باشند همچنین ۴۵/۵ درصد دیگر را زنان تشکیل می‌دهند که از این تعداد ۳۶/۶ درصد مجرد و ۶۳/۴ درصد متأهل می‌باشند. از کل پاسخ‌گویان این بررسی ۳۶/۳ درصد مجرد (تعداد ۱۴۰ نفر) و ۶۳/۴ درصد نیز متأهل (تعداد ۲۴۵ نفر) می‌باشند.

نتایج بدست آمده از بررسی میزان تحصیلات پاسخ‌گویان نشان می‌دهد، بیش از نیمی (۷۰/۵ درصد) از آنان تحصیلات دانشگاهی دارند که از این تعداد ۳۷/۶ درصد را مردان و ۳۳ درصد را زنان تشکیل می‌دهند. در هر دو گروه جنسی دارندگان مدرک کارشناسی در اکثریت می‌باشند. ۲۹ درصد دیگر نیز تحصیلات دیپلم و پایین‌تر دارند که از این تعداد ۱۶/۵ درصد را مردان و ۱۲/۴ درصد را زنان تشکیل می‌دهند. در مقاطع دیپلم و پایین‌تر نیز بیشترین فراوانی برای هر دو جنس (مردان و زنان) مربوط به دارندگان مدرک دیپلم می‌باشد.

نتایج حاصل از بررسی رشته‌های تحصیلی پاسخ‌گویان نشان می‌دهد، ۵۸/۳ درصد آنان رشته‌های دانشگاهی دارند که از این تعداد ۳۰/۶ درصد را مردان و ۲۷/۷ درصد دیگر را زنان تشکیل می‌دهند. اکثریت هر دو گروه جنسی مردان و زنان در رشته‌های فنی و مهندسی تحصیل کرده‌اند. همچنین ۱۱/۴ درصد در رشته‌های دوره متوسطه تحصیل کرده‌اند، تعداد مردان دیپلم بیشتر از تعداد زنان دیپلم می‌باشد. همچنین دیپلم‌های مرد بیشتر در رشته‌های ریاضی و دیپلم‌های زن بیشتر در رشته‌های تجربی تحصیل کرده‌اند.

نتایج حاصل از بررسی وضعیت شغلی مراجعه‌کنندگان به پارک‌های نمونه این مطالعه نشان می‌دهد، ۹۷/۹ درصد نوع شغل خود را مشخص کرده‌اند که از این تعداد ۵۳/۱ درصد مردان و ۳۵ درصد زنان در بخش‌های مختلف اقتصادی فعال می‌باشند. فعالان اقتصادی این بررسی به ترتیب ۲۳/۸ درصد کارمند بخش دولتی، ۲۱/۲ درصد دیگر را کارمند بخش خصوصی و ۱۵/۶ درصد نیز محصلان و دانشجویان تشکیل می‌دهند. بررسی‌های بیشتر نشان می‌دهد برای گروه جنسی مردان، بازنشستگان دولتی، دارندگان مشاغل آزاد و کارمندان بخش خصوصی به ترتیب ۲۲/۵ درصد و ۱۹/۵ درصد و کارمندان بخش خصوصی و زنان خانه‌دار به ترتیب ۲۴/۲ درصد و ۲۲ درصد را در گروه جنسی زنان تشکیل می‌دهند.

نتایج حاصل از بررسی محل تولد پاسخ‌گویان نشان می‌دهد، ۶۷/۴ درصد آنان در شهر تبریز، ۱۶ درصد داخل استان (شامل شهرستان‌های اهر، هریس، مرند، مراغه، میانه، بناب، اسکو، هشترود، چهرگان، شبستر، بستان‌آباد، جلفا، خسروشهر، گوگان و قاضی‌جهان)، ۱۱/۴ درصد دیگر نیز در سایر استانهای کشور (شامل استانهای تهران، زنجان، ارومیه، بندرعباس،

گیلان، کرمان، آبادان، مشهد، کرمانشاه، سنندج و اردبیل) به دنیا آمده‌اند. جدول ۱ برخی آمارهای مربوط به ویژگیهای انفرادی افراد مورد مطالعه (سن و بعدخانوار) را نشان می‌دهد.

جدول ۱: آمار مربوط به ویژگی سنی و بعد خانوار افراد مورد مطالعه

ردیف	متغیر	واحد	میانگین	بیشینه	کمینه
۱	سن	سال	۳۷	۷۲	۱۴
۳	بعد خانوار	نفر	۴,۵	۸	۱

۴-۲- ترجیحات و اهداف استفاده‌کنندگان از پارک‌ها و فضای سبز شهری

۱- بررسی ترجیحات پاسخ‌گویان در استفاده از پارک‌ها و فضای سبز

یافته‌های بدست آمده از بررسی ترجیحات نمونه مورد مطالعه برای استفاده از پارک‌ها و فضای سبز نشان می‌دهد، ترجیحات پاسخ‌گویان جهت استفاده از فضای سبز و گردش در طبیعت به ترتیب ۸۴/۲ درصد به همراه خانواده، ۶۰/۴ درصد به اتفاق دوستان، ۵۲/۶ درصد به همراهی گروه‌های فامیلی و خویشاوندی و ۴۳/۳ درصد نیز بصورت انفرادی مشخص می‌گردند. بررسی‌های بیشتر در هر دو گروه جنسی نشانگر آن است که هم افراد مجرد و هم افراد متأهل استفاده از طبیعت و فضای سبز به همراه اعضای خانواده را در اولویت اول خود بیان کرده‌اند. همچنین افراد مجرد در هر دو گروه جنسی ترجیحات متفاوتی را در استفاده از طبیعت و فضای سبز به اتفاق دوستان خود بیان کرده‌اند بطوریکه مردان مجرد همراه بودن با همسالان و گروه‌های سنی خود را اولویت اول و زنان مجرد نیز اولویت دوم مطرح کرده‌اند. مردان و زنان متأهل نمونه مورد مطالعه نیز گردش در پارک‌ها را با اعضای خانواده و گروه‌های فامیلی و خویشاوندی خود را به ترتیب اولویت‌های اول و دوم خود اعلام کرده‌اند.

۲- بررسی مهمترین هدف پاسخ‌گویان جهت استفاده از پارک‌ها و فضای سبز

نتایج بدست آمده از بررسی اهداف پاسخ‌گویان در استفاده از پارک‌ها و فضای سبز شهری نشان می‌دهد، کسب آرامش روحی و روانی، ورزش و تندرستی و تفریح و خوشگذرانی از جمله اهدافی هستند که به ترتیب ۸۸/۳، ۶۱/۹، ۵۵/۴ درصد را به خود اختصاص داده‌اند. همچنین بازی کودکان (۴۳/۵ درصد)، توسعه و تعمیق روابط اجتماعی (۳۸/۱ درصد)، مطالعه (۳۳/۹ درصد) و کسب ایده‌های هنری (۲۹/۸ درصد) نیز از دیگر اهداف پاسخ‌گویان در بهره‌مندی از طبیعت و فضای سبز عنوان شده است. با توجه به ساختار پیچیده زندگی شهری و هیاهوی ناشی از آن کسب آرامش روحی و روانی مهمترین هدف پاسخ‌گویان و برای هر دو گروه جنسی مردان و زنان اولویت اول مطرح گردیده است. همچنین شیوه زندگی شهری و گرایش وافر خانواده‌ها به مصرف غذاهای فرآوری شده و شیوع انواع بیماری‌های خاص و نهایتاً توصیه‌های پزشکی تمایل به ورزش و کسب تندرستی بیشتر شده است. برای این هدف مردان اولویت دوم و زنان اولویت سوم تعیین کرده‌اند. هدف تفریح و خوشگذرانی نیز برای مردان اولویت اول و برای زنان اولویت دوم عنوان شده است. همراهی و فراهم نمودن امکان بازی و تفریح برای کودکان برای پدران بعنوان اولویت دوم و برای مادران بخاطر مسئولیت خانه و خانه‌داری این هدف در اولویت آخر آمده است. از اқشار مورد مطالعه این مطالعه سه قشر شامل زنان خانه‌دار، بازنشسته‌ها و دارندگان مشاغل دولتی بخاطر اینکه فرصت بیشتری را در طول ایام هفته در اختیار دارند، جهت تعمیق و توسعه روابط اجتماعی خود از پارک‌ها و فضای سبز استفاده می‌نمایند. همچنین بررسی‌های بیشتر نشان می‌دهد، مطالعه در فضای سبز برای هر دو گروه جنسی در اولویت آخر قرار دارد. از مهمترین پارک‌های شهر

**2nd International Congress on Structure , Architecture
and Urban Development
16-18 December 2014, Tabriz , Iran**

تبریز که پاسخ‌گویان نمونه از آنها بعنوان پارک جذاب خودشان مطرح کرده‌اند می‌توان به مواردی چون پارک ائل‌گلی بخاطر وسیع بودن و امکانات متنوع رفاهی آن، پارک ولی‌عصر به خاطر طراحی خاص و استفاده از آب نمای موزیکال، پارک باغ‌لارباغی به خاطر تنها پارکی که باغ وحش دارد، اشاره کرد. همچنین برای آنان اکثریت پارک‌های شهر تهران از جمله پارک ملت (به خاطر واقع شدن در محدوده داخل شهر)، پارک جمشیدیه (به خاطر ساختار طبیعی آن)، پارک نیاوران (به خاطر سرسبزی آن)، پارک چیتگر (به خاطر پیست دوچرخه‌سواری و کرایه دوچرخه در آن)، پارک ارم، پارک ساعی (به خاطر تنوع در فضای سبز)، پارک سرخه‌حصار، پارک لاله (به خاطر بخش گیاهان ژاپنی و بخش ویژه گل لاله) و پارک آب و آتش را بخاطر طراحی خاص فضای سبز و امکانات رفاهی آنها جذاب اعلام شده است. از پارک‌های جذاب مورد نظر آنان در سایر شهرستان‌ها به پارک‌های اصفهان از جمله پارک هشت بهشت، پارک سی و سه پل، پارک صفه، پارک چهار باغ، پارک شاهین‌شهر (به خاطر فضای کامل برای پیاده‌روی خانوادگی)، پارک گل‌های تزئینی، باغ پرندگان، در مشهد پارک کوهسنگی (به خاطر طراحی زیبای آبشار با انتقال آب به بالای تپه و با ایجاد کانال‌های زیبا در مناطق مختلف پارک، آب آن به حوض‌ها و استخرها هدایت می‌شود) و پارک ملت و در شهرهای شمال نیز پارک بام سبز لاهیجان، پارک جواهرده گیلان (به خاطر طبیعت بکر آن)، پارک ناهارخوران (به خاطر جنگلی بودن آن)، پارک صدف آستارا، بوستان محتشم رشت، پارک سبزه میدان رشت، پارک جنگلی نور، پارک کاخ قدیم شاه رامسر، پارک جنگلی گلستان و پارک سی‌سنگان نوشهر (به خاطر طبیعت بکر آن) اشاره گردیده است.

جدول ۲- مهمترین هدف پاسخ‌گویان جهت استفاده از پارک‌ها و فضای سبز به تفکیک جنسیت

ردیف	اولویت‌ها	تفریح و خوش‌گذرانی				تعداد کل	مطالعه				تعداد کل	استفاده از طبیعت و کسب آرامش روحی و روانی				تعداد کل	توسعه و تعمیق روابط اجتماعی					
		مرد		زن			مرد		زن			مرد		زن			مرد					
		تعداد	درصد	تعداد	درصد		تعداد	درصد	تعداد	درصد		تعداد	درصد	تعداد	درصد		تعداد	درصد				
		درصد	تعداد	درصد	تعداد		درصد	تعداد	درصد	تعداد		درصد	تعداد	درصد	تعداد		درصد	تعداد				
۱	اول	۳۸	۵۴/۳	۳۲	۴۵/۷	۷۰	۱۵۳	۵۶/۹	۱۱۶	۴۳/۱	۲۶۹	۱	۱۰۰	-	-	۱	۳	۵۰	۳	۵۰	۶	
۲	دوم	۲۷	۴۴/۳	۳۴	۵۵/۷	۶۱	۱۸	۳۴/۶	۳۴	۶۵/۴	۵۲	۶	۶۶/۷	۳	۳۳/۳	۹	۸	۵۷/۹	۱۱	۸	۴۲/۱	۱۹
۳	سوم	۱۵	۳۳/۳	۳۰	۶۶/۷	۴۵	۹	۶۹/۲	۴	۳۰/۸	۱۳	۷	۴۶/۷	۸	۵۳/۳	۱۵	۶۰/۶	۲۰	۱۳	۳۹/۴	۳۳	
۴	چهارم	۶	۴۰	۹	۶۰	۱۵	۳	۷۵	۱	۲۵	۴	۸	۴۴/۴	۱۰	۵۵/۶	۱۸	۳۸/۱	۱۶	۲۶	۶۱/۹	۴۲	
۵	پنجم	۷	۷۷/۸	۲	۲۲/۲	۹	۱	۱۰۰	-	-	۱	۱۰	۴۰	۱۵	۶۰	۲۵	۳۷/۵	۹	۱۵	۶۲/۵	۲۴	
۶	ششم	۴	۵۷/۱	۳	۴۲/۹	۷	۱	۵۰	۱	۵۰	۲	۱۸	۴۵	۲۲	۵۵	۴۰	۴۶/۷	۷	۸	۵۳/۳	۱۵	
۷	هفتم	۳	۴۲/۹	۴	۵۷/۱	۷	-	-	-	-	-	۱۰	۴۳/۵	۱۳	۵۶/۵	۲۳	۵۰	۴	۵۰	۴	۵۰	۸
	جمع کل	۱۰۰	۴۶/۷	۱۱۴	۵۳/۳	۲۱۴	۱۸۵	۱۵۶	۱۳	۴۵/۷	۳۴۱	۶۰	۴۵/۸	۷۱	۱۳	۱۳۱	۷۷	۴۷/۶	۷۰	۷۷	۵۲/۴	۱۴۷

ادامه جدول ۲

ردیف	اولویت‌ها	ورزش و تندرستی				تعداد کل	کسب ایده‌های هنری				تعداد کل	بازی کودکان				
		مرد		زن			مرد		زن			مرد		زن		
		تعداد	درصد	تعداد	درصد		تعداد	درصد	تعداد	درصد		تعداد	درصد	تعداد	درصد	
		درصد	تعداد	درصد	تعداد		درصد	تعداد	درصد	تعداد		درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۱	اول	۱۳	۵۴/۲	۱۱	۴۵/۸	۲۴	-	-	-	-	۲	۱۳/۳	۱۳	۸۶/۷	۱۵	
۲	دوم	۵۵	۵۶/۷	۴۲	۴۳/۳	۹۷	۱	۲۰	۴	۸۰	۵	۱۵	۵۱/۷	۱۴	۴۸/۳	۲۹
۳	سوم	۳۲	۴۲/۱	۴۴	۵۷/۹	۷۶	۳	۵۰	۳	۵۰	۶	۱۴	۶۳/۶	۸	۳۶/۴	۲۲
۴	چهارم	۱۵	۴۶/۹	۱۷	۵۳/۱	۳۲	۱۲	۴۸	۱۳	۵۲	۲۵	۱۱	۴۰/۷	۱۶	۵۹/۳	۲۷
۵	پنجم	۵	۵۵/۶	۴	۴۴/۴	۹	۱۱	۲۳/۳	۲۲	۶۶/۷	۳۳	۱۰	۴۵/۵	۱۲	۵۴/۵	۲۲
۶	ششم	-	-	-	۱۰۰	۱	۱۰	۲۸/۵	۱۶	۶۱/۵	۲۶	۹	۴۵	۱۱	۵۵	۲۰
۷	هفتم	-	-	-	-	-	۱۴	۷۰	۶	۳۰	۲۰	۹	۲۷/۳	۲۴	۷۲/۷	۳۳
	جمع کل	۱۲۰	۵۰/۲	۱۱۹	۴۹/۸	۲۳۹	۵۱	۴۴/۳	۶۴	۵۵/۷	۷۰	۹۸	۴۱/۷	۷۷	۵۸/۳	۱۶

۳-۴- بررسی مطلوبیت ها و سلائق پاسخگویان در استفاده از پارک جنگلی عباس میرزا

۱-۳-۴- بررسی دیدگاه پاسخگویان جهت استفاده از پارک ویژه زمستان

نتایج بدست آمده از بررسی دیدگاه شهروندان تبریزی در خصوص طراحی پارک ویژه زمستان نشان می‌دهد که ۸۲/۹ درصد با طراحی پارک ویژه زمستان موافق و آن را مکانی مناسب جهت گذران اوقات فراغت خود و خانواده بخصوص در فصل زمستان می‌دانند. "باتوجه به شرایط اقلیمی و آب و هوایی شهر تبریز و طولانی بودن فصل سرما و یخبندان از یک سو و ضرورت ورزش و تفریح در همه فصول سال بویژه در فصل زمستان و استفاده از زیبایی و جذابیت خاص آن از سوی دیگر طرفداران مشتاق خود را دارد، لذا طراحی پارک زمستان در کلانشهری مثل تبریز از ضروریات بوده و استفاده از آن برای شهروندان بخصوص در زمستان برای گذران اوقات فراغت بسیار جذاب و قطعاً مورد استقبال آنان قرار خواهد گرفت". این جمله، خواسته اکثریت پاسخگویان جهت طراحی پارک ویژه زمستان می‌باشد.

جدول ۳- دیدگاه پاسخگویان جهت استفاده از پارک ویژه زمستان

ردیف	استفاده از پارک ویژه زمستان را	مرد		زن		درصد از کل
		تعداد	درصد	تعداد	درصد	
۱	ترجیح می‌دهم	۱۷۰	۵۳/۱	۱۵۰	۴۶/۹	۸۲/۹
۲	ترجیح نمی‌دهم	۱۶	۵۵/۲	۱۳	۴۴/۸	۷/۵
۳	نظری ندارم	۲۵	۶۷/۶	۱۲	۳۲/۴	۹/۶
جمع کل		۲۱۱	۵۴/۷	۱۷۵	۴۵/۳	۳۸۶

۲-۳-۴- بررسی دیدگاه پاسخگویان در رابطه با طراحی پارک ویژه بانوان

در این مطالعه دیدگاه پاسخگویان در رابطه با امکانات ورزشی ویژه بانوان و تامین نیازهای آن در استفاده از پارکها مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج بدست آمده نشان می‌دهد که ۶۴/۸ درصد آنان معتقدند تعداد محدود این پارکها در سطح شهر از یک سو و شرایط فرهنگی حاکم بر جامعه و لزوم تامین امنیت اجتماعی فعالیت بانوان در پارکها و فضای سبز از سوی دیگر، امکانات فراهم شده برای این قشر کافی نبوده و به لحاظ کمیت و کیفیت رضایت آنان را تامین نمی‌نماید. شایان ذکر است، افراد به ناکافی بودن امکانات کمی و کیفی ورزش بانوان در پارکها اذعان دارند. نظرخواهی بعمل آمده از پاسخگویان نمونه نشان می‌دهد امکاناتی چون پیست دوچرخه‌سواری، مسیرهای پیاده‌روی، پیست اسب‌سواری و پارک ویژه بانوان از جمله امکاناتی هستند که به ترتیب ۶۶/۳، ۶۱/۹، ۵۲/۶ و ۴۸/۲ درصد پاسخگویان خواهان طراحی آنها در پارک ویژه بانوان در بخش‌هایی از پارک جنگلی عباس میرزا می‌باشند. پیست دوچرخه‌سواری ویژه بانوان از طرف پاسخگویان هر دو گروه جنسی (مردان و زنان) بعنوان اولویت اول و پیست اسب‌سواری ویژه بانوان بعنوان اولویت دوم مطرح شده است.

۳-۳-۴- بررسی دیدگاه پاسخگویان در رابطه با عملکرد آتی پارک جنگلی عباس میرزا

امروزه پارکها صرفاً فضای هم‌نشینی آب و گیاه نیستند و به جای اینکه تقلیدی از طبیعت باشند می‌توانند تقلیدی از یک موضوع، مفهوم و یا یک سوژه باشند. یک پارک می‌تواند موضوع محور و عملکردی خاص را در خود جای دهد و یا یک مفهوم

خاص فرهنگی، اجتماعی، رویداد تاریخی و ... را انتقال دهد. بر این اساس، دیدگاه پاسخ‌گویان نمونه در خصوص عملکرد خاص پارک جنگلی عباس میرزا مورد بررسی قرار گرفته است. از کل پاسخ‌گویان این مطالعه، ۷۹/۳ درصد بر این باور هستند که طراحی این پارک باید براساس موضوعات و مفاهیم خاص اجتماعی و همچنین لحاظ نمودن الگوهای جدید گردشگری، تفریح و تفرج باشد تا ضمن ایجاد جذابیت‌های سرگرم‌کننده برای اقشار و گروه‌های سنی مختلف توجه آنان را به موضوع یا یک مفهوم خاص نیز جلب نماید. این دیدگاه بعنوان اولویت اول هر دو گروه جنسی مردان و زنان می‌باشد. همچنین ۱۳ درصد پاسخ‌گویان برای طراحی پارک جنگلی عباس میرزا به پارک‌های موضوع محور که عموماً برای ایجاد فضایی جذاب و با هدف سرگرمی و تفریح احداث می‌شوند، تاکید دارند.

۴-۳-۴- بررسی دیدگاه پاسخ‌گویان جهت طراحی پارک‌های موضوع محور

پارک‌های موضوع محور، فعالیت‌هایی را با هدف گذران اوقات فراغت در اختیار افراد قرار داده و با خدمات و کارکردهایی که ارائه می‌دهند زندگی اجتماعی را با طبیعت پیوند می‌زنند. این پارک‌ها می‌توانند استراتژی جذب مخاطب را توسعه دهند. معمولاً در این پارک‌ها از وسایل بازی هیجان‌انگیز نظیر چرخ و فلک‌های بزرگ، ماشین‌های بازی و ... استفاده می‌شود. پارک‌هایی نظیر لوناپارک، پارک‌های آبی و شهربازی‌های بزرگ از جمله پارک‌های موضوع محور محسوب می‌گردند [۱۰].

نتایج حاصل از بررسی دیدگاه پاسخ‌گویان نمونه در مورد طراحی پارک موضوع محور (پارک تفریح) نشان می‌دهد، ۶۲/۲ درصد آنان پارک آبی و ۳۸/۳ درصد شهربازی‌های بزرگ و ۱۸/۷ درصد نیز لوناپارک را ترجیح می‌دهند. هر دو گروه جنسی اولویت اول را برای پارک‌های یاد شده در فوق اعلام نموده‌اند. پارک‌های تفریح بطور کلی در سه گروه، پارک‌های بازی، پارک‌های ورزش و پارک‌های داستانی دسته بندی می‌شوند. در این مطالعه دیدگاه پاسخ‌گویان در خصوص پارک بازی و وسایل تفریحی مورد نظر جهت گذران اوقات فراغت در پارک‌های تفریح را مورد بررسی قرار دادیم. یافته‌های بدست آمده نشان می‌دهد، ۹۴/۶ درصد پاسخ‌گویان این مطالعه پارک تفریح را برای طراحی پارک عباس میرزا انتخاب کرده‌اند که بیشترین درصد وسایل و امکانات بازی مورد نظر آنان برای پارک تفریح به ترتیب به دریاچه آبی (۷۵/۱ درصد)، بازی‌های آبی (۶۳/۲ درصد)، بازی‌های سنتی (۵۵/۲ درصد) و درشکه‌سواری (۵۲/۳ درصد) اختصاص یافته است. برای هر دو گروه جنسی مردان و زنان، دریاچه آبی، چرخ و فلک‌های بزرگ در اولویت اول، ماشین‌های بزرگ، بازی‌های آبی و ترن هوایی در اولویت دوم و بازی‌های سنتی و درشکه‌سواری در اولویت سوم تعیین گردیده است. در مورد بازی‌های هوایی مردان اولویت سوم و زنان اولویت چهارم، دسینی پارک^۳ مردان اولویت دوم و زنان اولویت سوم و برای تاب‌های بزرگ مردان اولویت پنجم و زنان اولویت چهارم دیدگاه‌های متفاوتی را در این خصوص بیان کرده‌اند همچنین پاسخ‌گویان امکانات بازی و تفریحی خود را به شرح ذیل عنوان کرده‌اند:

۱- ایجاد فضایی جهت انجام بازی های گروهی ، ۲- امکانات بازی برای کودکان با رعایت موازین استاندارد، ۳- زمین اسکیت و پیست دوچرخه‌سواری ویژه کودکان، ۴- پیست ماشین سواری ویژه کودکان، ۵- شهربازی مدرن برای تمامی طبقات سنی با رعایت موازین استاندارد، ۶- سینمای چهار و پنج بعدی، ۷- آکواریوم برای انواع آبزیان، ۸- باغ پرندگان ، ۹- باغ وحش با

۳- در پارک تفریحی دیزنی‌لند بازیگران واقعی نقش شخصیت‌های انیمیشن فیلم‌ها را برعهده دارند. برای بازی در نقش شخصیت‌های پرنس دیزنی در پارک تفریحی دیزنی‌لند فرد بازیگر باید از هیکل بدنی مناسب، سن مشخص و خلق و خوی خوب برخوردار باشد.

حیوانات متنوع و سرحال.

همچنین دیدگاه پاسخ‌گویان در خصوص پارک ورزشی و امکانات خاص آن مورد بررسی قرار گرفته است. از مجموع نمونه مورد بررسی ۸۰/۱ درصد پارک‌های ورزش را جهت ارتقاء قابلیت‌های ورزشی و تندرستی خود ترجیح می‌دهند. طی نظرخواهی بعمل آمده از پاسخ‌گویان در خصوص انواع ورزش‌های مورد نظر، از کل نمونه مورد بررسی به ترتیب ورزش‌های آبی (۵۷/۵ درصد)، دوچرخه‌سواری بانوان (۵۵ درصد)، اسب‌سواری (۵۳/۱ درصد)، تیراندازی (۴۲/۲ درصد)، تنیس روی میز (۴۰/۴ درصد)، والیبال (۳۹/۴ درصد)، دوچرخه‌سواری آقایان (۳۸/۹ درصد)، گلف (۳۶/۸ درصد)، مجموعه ویژه معلولین (۳۴ درصد)، تنیس (۳۳/۲ درصد)، صخره‌نوردی (۳۱/۳ درصد)، فوتسال (۳۰ درصد) و بسکتبال (۲۹/۳ درصد) را به خود اختصاص داده است. بررسی‌های بیشتر نشان می‌دهد، مجموعه آبی و پیست اسب‌سواری اولویت اول و بازی گلف اولویت چهارم هر دو گروه جنسی مردان و زنان این مطالعه بوده است. همچنین مردان و زنان نمونه مورد بررسی برای مردان، مجموعه ویژه معلولین اولویت اول، ورزش‌های تیراندازی، والیبال، دوچرخه‌سواری آقایان، صخره‌نوردی در اولویت دوم، دوچرخه‌سواری بانوان، تنیس روی میز در اولویت سوم، ورزش فوتسال در اولویت چهارم و نهایتاً ورزش‌های تنیس و بسکتبال در اولویت هفتم قرار دارد و برای زنان نیز دوچرخه‌سواری بانوان در اولویت اول، ورزش تنیس روی میز در اولویت دوم، ورزش‌های تیراندازی، والیبال، تنیس، صخره‌نوردی و مجموعه ویژه معلولین در اولویت سوم، دوچرخه‌سواری آقایان و بسکتبال در اولویت هشتم و فوتسال در اولویت یازدهم قرار گرفته است. یادآوری می‌نماید، پاسخ‌گویان امکاناتی چون:

۱- امکانات برای ورزش‌های هوازی از جمله ایروبیک با امکانات خاص (Step، حلقه و توپ) برای بانوان، ۲- فضا جهت انجام ورزش‌های صبحگاهی با امکان تعویض لباس، ۳- پیست اسب سواری ویژه بزرگسالان، نوجوانان و جوانان، ۴- استخر روباز، ۵- سالن‌های سرپوشیده چند منظوره و یا فضاهای باز برای انجام ورزش‌های والیبال، بسکتبال، فوتبال، فوتسال، بولینگ، بیلارد، دوچرخه سواری، دو میدانی، تنیس، بدمینتون و ... ، ۶- وسائل و دستگاه‌های استاندارد ورزشی برای بانوان و آقایان، ۷- محل اختصاصی پیاده‌روی و دو، ۸- پیست اسکیت برای همه رده‌های سنی، ۹- ایجاد فضا جهت ورزش‌های فکری از جمله شطرنج ۱۰- طراحی میزهای پینگ‌پنگ و فوتبال دستی، ۱۱- ورزش‌های رزمی چون تایچی، وشو و ... ، ۱۲- فضایی جهت انجام حرکات مدیتیشن و یوگا را برای پارک ورزش و سلامتی خود پیشنهاد می‌نمایند.

بررسی دیدگاه پاسخ‌گویان در خصوص پارک داستانی نشان می‌دهد، ۴۴ درصد کل نمونه پارک داستانی را جهت فضاسازی و فراهم نمودن زمینه آشنایی افراد با تاریخ کهن سرزمین ایران بویژه تاریخ کهن آذربایجان در بازگوکننده وقایع و مضامین داستانی تاکید دارند. با توجه به اینکه پارک داستانی جایگاه خاص خودش را در اذهان عمومی مردم پیدا نکرده است لذا استقبال از این نوع پارک در حد مقبول نمی‌باشد به طوری که مردان و زنان این مطالعه پارک داستانی را اولویت آخر خود قرار داده‌اند. از جمله افسانه‌ها و داستان‌های فولکلور ترکی آذربایجانی و فارسی که پاسخ‌گویان جهت طراحی پارک داستانی پیشنهاد نموده‌اند، می‌توان به افسانه‌ها و داستان‌های فولکلور ترکی آذربایجانی چون افسانه سارای، داستان اولدوز و کلاغ‌ها (اثر صمد بهرنگی)، داستان‌های فولکلوریک دده قورقود، کوراوغلی، قاچاق نبی و هجرو ... اشاره نمود.

۵- بررسی دیدگاه پاسخ‌گویان در رابطه با طراحی پارک‌های مفهومی

پارک‌های مفهومی بر مبنای موضوعات و مفاهیم خاص نظیر داستان‌ها، وقایع تاریخی، رویدادهای خاص و ... ساخته

2nd International Congress on Structure , Architecture
and Urban Development
16-18 December 2014, Tabriz , Iran

می‌شوند. در این پارک‌ها هدف اصلی توجه دادن مخاطب به یک سوژه و موضوع خاص است و منظرسازی‌های مصنوع پارک که به بازنمایی مفاهیم و موضوعات می‌پردازد از اهمیت بیشتری برخوردار بوده و طراحی فضای سبز پارک نیز در خدمت این هدف قرار می‌گیرد [۱۰].

از پاسخ‌گویان نمونه در خصوص انواع پارک‌های موضوع محور و مفهومی نظرخواهی بعمل آمد، از کل نمونه مورد بررسی به ترتیب پارک‌های بازی (۹۴/۶ درصد)، مناظر طبیعی (۸۴/۵ درصد)، ورزش (۸۰/۱ درصد)، آموزش (۶۷/۴ درصد)، تاریخ (۶۴/۲ درصد)، نمایش (۶۴/۲ درصد)، ملی یادبود (۴۴/۸ درصد) و داستانی (۴۴ درصد) را به خود اختصاص داده‌اند. در میان پارک‌های موضوعی با عملکرد خاص پارک‌های بازی و ورزش به ترتیب بیشترین طرفدار و اولویت اول و دوم و پارک داستانی اولویت هفتم مردان و زنان مورد بررسی بوده است. از پارک‌های مفهومی نیز پارک‌های مناظر طبیعی، آموزش، تاریخ و نمایش به ترتیب از پرتعدادترین پارک‌ها محسوب می‌گردند. برای مردان پارک تاریخ و برای زنان نیز پارک مناظر طبیعی در اولویت اول قرار دارد. بررسی‌های بیشتر نشان می‌دهد، پارک آموزش اولویت چهارم، پارک نمایش اولویت پنجم و ملی یادبود اولویت هفتم هر دو گروه جنسی مردان و زنان این مطالعه بوده است. همچنین پارک مناظر طبیعی اولویت دوم مردان و پارک تاریخ نیز اولویت سوم زنان بوده است.

با توجه به رویکرد توسعه اجتماعی و فرهنگی شهرها، احداث و توسعه پارک‌های مفهومی به عنوان مکانی برای شکل‌گیری روابط اجتماعی و همچنین حلقه‌ای از زنجیره توسعه فرهنگی و اجتماعی شهرها که بر پایه تفریح و سرگرمی استوار است به تدریج رواج یافته و مورد استقبال قرار گرفته است. براین اساس نظر و دیدگاه شهروندان نمونه تبریزی در خصوص انواع پارک‌های مفهومی مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج حاصل از بررسی دیدگاه‌ها در خصوص پارک تاریخ و اهمیت آن در نمایش آثار تاریخی و افراد سرشناس تاریخ کشور علی‌الخصوص تاریخ کهن آذربایجان نشان می‌دهد، از کل نمونه مورد بررسی ۴۰/۴ درصد پارک آثار تاریخی را انتخاب کرده‌اند که این پارک اولویت اول مردان و زنان این مطالعه بوده است. پاسخ‌گویان به وقایع ملی و تاریخ کهن آذربایجان از جمله جنگهای بابک خرم‌دین، جنگ چالدران و رشادت‌های عباس میرزا با قوای روس، جنگ آریوبرزن با اسکندر مقدونی، جنگ هشت ساله دفاع مقدس و رشادت‌های سرداران آذربایجانی، واقعه مشروطه‌خواهان آذربایجان و رشادت‌های ستارخان و باقرخان، واقعه ۲۹ بهمن ۱۳۵۷ تبریز، تاریخچه تاسیس نخستین مدرسه به کسب نوین در تبریز، تاریخچه تاسیس راه آهن در ایران، واقعه تحریم تنباکو، سلسله قاجار و عهدنامه‌های گلستان و ترکمانچای، خدمات امیرکبیر در دوران قاجار، واقعه ملی شدن صنعت نفت، حادثه طبس و واقعه جنگ جهانی دوم در ایران اشاره کرد. همچنین ۳۷ درصد پاسخ‌گویان مرد و زن این مطالعه پارک ملی یادبود را بعنوان اولویت اول خود انتخاب کرده‌اند. برای این نوع پارک می‌توان با بهره‌گیری از فرهنگ غنی آذربایجان و فرهنگ ملی، فضاهایی را با ساخت تندیس و سردیس برای شناساندن شخصیت‌ها و وقایع بزرگ و تاریخی ایجاد کرد. پاسخ‌گویان جهت طراحی پارک ملی یادبود به افراد سرشناس در حوزه‌های مختلف از جمله حوزه شعر و شاعری به شخصیت‌هایی چون استاد محمد حسین شهریار، پروین اعتصامی، خیام، سهراب سپهری، ملک الشعرای بهار، فردوسی، نظامی، عطار نیشابوری، نیما یوشیج، مولوی، خاقانی، صائب تبریزی، اوحدی مراغه‌ای و شمس تبریزی، در حوزه فلسفه به شخصیت‌هایی چون علامه امینی، علامه طباطبائی، شیخ شهاب‌الدین اهری، عمادالدین نسیمی (عارف) و علامه جعفری، در حوزه علمی پرفسور هشترودی، پرفسور محمود حسابی، دکتر محمد قریب (پدر طب کودکان)، ابوعلی سینا، خواجه نصیرالدین طوسی و نیوتون، در حوزه ادبی جبار باغچه‌بان، حاج میرزا حسن رشیدی، محمدعلی

2nd International Congress on Structure, Architecture
and Urban Development
16-18 December 2014, Tabriz, Iran

تربیت، کلنل محمد تقی خان پسیان (اولین هوانورد و صاحب قلم دارای ذوق و قریحه هنری و ادبی)، غلامحسین ساعدی، استاد معین و جلال آل احمد، در حوزه هنری استاد کمال الملک، استاد فرشچیان، استاد علی سلیمی و استاد اقبال آذر و در حوزه سیاسی و حماسی شخصیت‌هایی چون ستارخان، باقرخان، شیخ محمد خیابانی، ثقه الاسلام، بابک خرم‌دین، باکری، شفیع زاده، کسائی، علی مسیو (فعال جنبش کارگری ایران)، حیدرخان عمواوغلی (فعال جنبش مشروطه ایران)، امیرکبیر، مصدق، میرزا کوچک خان و نادرشاه افشار و نهایتاً در حوزه ورزش به شخصیت‌هایی چون تختی و قادر میزبانی اشاره داشته‌اند. شهروندان انتخاب شده در این مطالعه، احداث موزه تاریخ را در معرفی هرچه بهتر آثار تاریخی بویژه ارائه آثاری که برای نخستین بار در شهر مطرح بوده‌اند را برای آگاهی نسل‌های آینده لازم و ضروری می‌دانند.

یکی از پارک‌هایی که هدفش توجه دادن شهروندان به یک نکته، یک موضوع خاص و یک دانش است، پارک آموزش می‌باشد. ایجاد تغییر رفتار مطلوب علمی، آموزشی، پرورشی و فرهنگی در راس برنامه این پارک‌ها می‌باشد. در این راستا نظر و دیدگاه پاسخ‌گویان در خصوص انواع پارک آموزش مورد بررسی قرار گرفته است. از تعداد کل پاسخ‌گویان این مطالعه ۴۸/۴ درصد پارک هنری را در ارائه و معرفی آثار هنری و تبادل اندیشه در زمینه انواع هنرهای زیبا^۴ و هنرهای صناعی یا سنتی^۵ ترجیح داده‌اند، همچنین ۳۲/۴ درصد پارک ترافیک و ۲۸/۸ درصد نیز پارک دانش را برای طراحی پارک آموزش پیشنهاد داده‌اند. علیرغم استقبال کم شهروندان از طراحی پارک آموزش با این حال پارک‌های ترافیک و هنری جزو اولویت‌های اول زنان و مردان مورد مطالعه بوده است. شایان ذکر است، شهر تبریز علیرغم برخورداری از طبیعت و فضای سبز، از نظر تنوع فضایی پارک‌ها و فضای سبز و دارا بودن یک نظام موضوعی حاکم بر آنها هنوز در مراحل اولیه قرار دارد. دلیل این امر عدم استفاده از زمینه‌های فرهنگی، اجتماعی و موضوعی در طراحی پارک و فضای سبز در زمینه پارک‌های موضوعی و مفهومی از یک سو و عدم آگاهی از کارکرد و خدمات این پارک‌ها از سوی دیگر می‌باشد که نتیجه آن را می‌توان در تعداد اندک استقبال کنندگان مشاهده کرد. بطوری که در این بررسی ایجاد پارک دانش اولویت دوم مردان و اولویت آخر زنان می‌باشد. پاسخ‌گویان نمونه این مطالعه برای پارک آموزش و انواع آن امکاناتی چون:

۱- ایجاد فضایی جهت بحث‌های گروهی در زمینه‌های ادبی و هنری، ۲- اجرای تئاتر خیابانی، ۳- برگزاری نمایشگاه‌های دائمی هنری در زمینه انواع هنرهای زیبا و هنرهای سنتی با امکانات آموزشی، ۴- اجرای کنسرت‌های موسیقی محلی و ملی، ۵- ایجاد محلی برای نقاشی روی دیوار کودکان، ۶- برگزاری مسابقات هنری، ۷- کافی نت و دسترسی آسان به اینترنت از طریق وایرلس، ۸- دسترسی به کتابخانه و محلی برای اخذ کتاب بصورت امانت و ایجاد فضایی جهت ترویج فرهنگ مطالعه، ۹- راهنمای پارک برای توریست‌ها و نصب تابلوهای راهنمای دو زبانه به تعداد و در محل‌های مناسب، ۱۰- بوجه مطبوعاتی جهت ارائه انواع روزنامه و مجله، ۱۱- ایستگاه ویژه مطالعه انواع روزنامه و مجله در محل پارک را جهت گذران بهینه اوقات فراغت خود خواستار شده‌اند.

^۴ - منظور از هنرهای زیبا هنرهایی هستند که تنها به دلیل زیبا بودنشان خلق شده‌اند. از انواع هنرهای زیبا می‌توان به هنرهایی چون موسیقی، هنرهای دستی (ساز، شیشه‌گری)، هنرهای ترسیمی (نقاشی، خطاطی، عکاسی)، ادبیات، شعر، داستان، نمایشنامه، فیلمنامه و نثر، معماری، رقص و حرکات نمایشی و هنرهای نمایش، سینما و تئاتر اشاره کرد.

^۵ - هنرها و صنایع ظریفه‌ای هستند که در طول سده‌های متمادی با حفظ ریشه‌ها و سنت‌های خود رشد کرده مراحل شکل‌گیری خود را گذرانده یا گذرانده‌اند. از انواع هنرهای صنایع و سنتی می‌توان به مواردی چون نساجی سنتی، بافته‌های داری و زیرانداز (فرش و گلیم)، پوشاک سنتی، رودوزی‌های سنتی، چاپ‌های سنتی، سفال، سرامیک، کاشی سنتی، صنایع دستی مستظرفه، صنایع دستی چرمی، هنرهای وابسته به معماری (انواع گچ‌بری)، صنایع فلزی، صنایع دستی چوبی، آبیگنه و... اشاره کرد.

یکی دیگر از انواع پارک‌های مفهومی، مورد بررسی این مطالعه پارک نمایش می‌باشد. نتایج بدست آمده نشان می‌دهد، از کل پاسخ‌گویان نمونه ۴۷/۲ درصد پارک نمایشگاهی و ۳۱/۳ درصد نیز پارک عرضه محصولات دستی و هنری را محلی مناسب جهت معرفی و ارائه تولیدات و سوغات مخصوص آذربایجان می‌دانند. دیدگاه آنان در این خصوص بعنوان اولویت‌های اول مردان و زنان مطرح می‌باشد. همچنین پاسخ‌گویان برای پارک نمایش امکاناتی را به شرح ذیل :

برگزاری نمایشگاه‌های هنری ، ۲- ایجاد بازارچه سنتی جهت ارائه صنایع دستی و سنتی و معرفی فولکلور محلی، ۳- احداث سالن‌های مجهز جهت برگزاری هنرهای نمایشی از جمله برگزاری نمایش‌های موزیکال، نمایش عروسکی، نمایش زنده با بازیگر، نمایش‌های سنتی ملل و اقوام (اعم از نقالی، نمایشنامه‌خوانی، تغزیه‌خوانی)، رقص‌های آئینی، شعبده‌بازی و تردستی، داستان‌گویی، تئاتر و موسیقی، ۴- تالار گفتگو جهت ارائه نکات آموزشی پیرامون مسائل حاد زندگی شهری جهت فرهنگ‌سازی پیشنهاد نموده‌اند.

۴- جمع بندی

نیازسنجی و استفاده از ترجیحات مردمی در طراحی فضای سبز موجب می‌گردد فضاهایی پویا، فعال و قابل استفاده برای شهروندان ایجاد شود که با توجه به مشارکت فکری و حسی مردم در ایجاد این‌گونه فضاها ضمن این که معضلات حفظ و نگهداری فضاهای یاد شده به حداقل ممکن رسیده و کاهش چشمگیری در هزینه‌های مربوط به عملیات نگهداری و حفاظتی فضاهای سبز ایجاد گردیده، بستر مناسبی نیز برای تعاملات اجتماعی و حضور پر شور شهروندان در پارک‌ها بوجود آمده و بحث وندالیسم^۶ نیز به حداقل ممکن خواهد رسید. بدیهی است که برای رسیدن به این مهم، طراح محیط باید نکته نظرات مردمی را با خط مشی‌ها و استانداردهای برنامه‌ریزی و طراحی ادغام نموده تا بتواند ضمن رعایت اصول طراحی، به میزان مناسب ارتباط، نظم و حس بصری در زمینه‌ای معین دست پیدا کند. در این تحقیق ، نظرات و دیدگاه شهروندان در خصوص امکانات مورد نظر آنان در طراحی انواع پارک‌ها مطابق با سلاطی مورد بررسی قرار گرفت. پیشنهادات کلی ناشی از نتایج مطالعات عبارتند از:

- ۱- طراحی ویژه پارک با توجه به شرایط اقلیمی و آب و هوای سرد شهر تبریز و ساختگاه سایت (لزوم طراحی پارک ویژه زمستان با تمامی امکانات مربوطه).
- ۲- توجه ویژه به فرهنگ و آداب بومی منطقه در طراحی پارک (جهت محوطه‌سازی پارک کتیبه‌ها، تندیس‌ها و سردیس‌ها لزوماً از آثار و شخصیت‌های فولکلوریک آذربایجان (اعم از نامداران در حیطه ادبی، علمی، هنری، ورزشی، تاریخی، سیاسی و ...)) برای اطلاع‌رسانی و آشنایی نسل‌های آینده با تاریخ کهن آذربایجان).
- ۳- طراحی پارک با امکان برگزاری فعالیتهای فرهنگی (ایجاد فضای شاد و مفرح برای تمامی گروه‌های سنی، آخر هر هفته و در مناسبت‌های ویژه مراسم خاص (اعیاد ملی و مذهبی) از جمله نورافشانی اجرا گردد، استفاده از پیامک‌ها و نکات آموزنده

^۶ - در متون جامعه‌شناسی وندالیسم، نوعی روحیه بیمارگونه به کار رفته که مبین تمایل به تخریب آگاهانه، ارادی و خودخواسته اموال، تأسیسات و متعلقات عمومی است. " وندالیسم" در لغت به معنای هرج و مرج طلبی ضد شهری و تخریب اموال عمومی است. وندالیسم به معنای تخریب کنترل نشده اشیاء و آثار فرهنگی با ارزش یا اموال عمومی است که یک ناهنجاری اجتماعی به حساب می‌آید و دلایل متعددی برای آن عنوان می‌کنند. وندالیسم را در زمره انحرافات و بزهکاری‌های جوامع جدید دسته‌بندی می‌کنند و آن را عکس‌العملی خصمانه و واکنشی کینه‌توزانه نسبت به برخی از فشارها، تحمیلات، ناملازمات، اجحاف‌ها و شکست، کنند، (محسنی تبریزی).

- روان شناختی در طول مسیرهای پیاده‌روی، اکیپ ویژه جهت آموزش و ایجاد فرهنگ عمومی برای حفظ و نگهداری از مکان‌های عمومی از جمله فضاهای سبز، ایجاد محل‌هایی جهت مطالعه دانش‌آموزان و دانشجویان در فصل امتحانات، برگزاری ورزش‌های صبحگاهی برای تمامی گروه‌های سنی).
- ۴- طراحی و ایجاد امکانات ورزشی، تفریحی و سرگرمی مدرن برای تمامی گروه‌های سنی و جنسی قابل استفاده برای تمامی فصول سال.
- ۵- طراحی فضاهای سنتی و مدرن برای افراد سالخورده و جوانان و ایجاد فضاهایی برای ایده‌های خلاقانه جوانان، هنرمندان، طراحان و ایده‌پردازان.
- ۶- طراحی پارک در جهت فراهم سازی آسایش استفاده کنندگان (دسترسی سریع به پارک با چندین راه اصلی و فرعی ، نزدیک بودن فضای نشیمن با محل پارک خودرو جهت حمل آسان اثاث ، تعبیه شیر آب برای داخل هر آلاچیق، دسترسی به اینترنت پرسرعت و رایگان و ...).
- ۷- تاکید بر بهره‌برداری اصولی و بهینه از تاسیسات احداث شده و نظارت دقیق بر آنها توسط دست اندرکاران امر جهت جلوگیری از فرسایش سرمایه‌گذاری.

مراجع

- [۱] حبیبی، م، سعیدی رضوانی، ه. شهرسازی مشارکتی: کاوشی نظری در شرایط ایران، هنرهای زیبا، ۱۳۸۴.
- [2] Tretheway, R., Mark Simon, E. Gregory Mcpherson, Sabrina Mathis, Volunteer-based Urban Forest Inventory and Monitoring Programs Available Online, 2008.
- [3] Yaoqi, Zhang, Anwar Hussin, Jinyang Deng, Neil Letson, Public Attitudes toward Urban Trees and Supporting Urban Tree Programs Environment and Behavior, <http://online.sagepub.com.2005>.
- [4] Tennessee Urban Forestry Council & USDA Forest Service , Tennessee Urban Forestry Program Plan for 2003 to 2008, 2004.
- [5] Team of Specialists on participation in Forestry, public Participation in Forestry in Europe and North America, Sectoral Activities Department, 2003.
- [6] Winston, k, Ning, Z, H, Minority Perception and Participation in Urban and Community Forestry, Southern University, Baton Rouge, 2003.
- [۷] زارع، س. نمیرانیان، م. مخدوم، م. شعبانعلی فمی، ح. بررسی تمایل شهروندان به مشارکت در حفاظت و توسعه پارکهای جنگلی تهران، مدیریت زیست محیطی فضای سبز شهری، ۱۳۹۰.
- [۸] مهندسین مشاور فراز آب، مرحله اول مطالعات و طراحی پارک جنگلی عباس میرزا، سازمان عمران تبریز، ۱۳۹۳.
- [۹] میرزایی، ۱۳۸۸.
- [۱۰] رفیعی، ا. کریمی مشاور، م. رویکردهای جدید در طراحی پارکها و فضاهای سبز شهری (پارکهای موضوع محور)، مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران، شماره ۳۶، ۱۳۹۰.